

Так, 25.01.2012 р. видається Указ Президента України «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» № 32/2012, яким, з метою налагодження ефективних механізмів партнерства держави з інститутами громадянського суспільства, вдосконалення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечення її прозорості та відкритості, було утворено Координаційну раду з питань розвитку громадянського суспільства як допоміжний орган при Президентові України.

Координаційна рада розробила Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, яка стала системним документом, що увібрав у себе весь нормативно-правовий доробок попередніх років.

Серед очікуваних довгострокових результатів (до 2020 р.) Стратегії: підвищення рівня взаємодовіри та взаємодії між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства; забезпечення участі інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації державної, регіональної політики; запровадження громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, посилення впливу інститутів громадянського суспільства на прийняття управлінських рішень та їх реалізацію; підвищення якості та адресності соціальних послуг шляхом залучення до їх надання інститутів громадянського суспільства тощо.

Виходячи і змісту останніх актів зрозуміло, що у найближчому майбутньому перелік нормативних джерел регулювання взаємодії громадянського суспільства з державою буде і далі розширюватись.

Таким чином, на даний час сформована потужна нормативно-правова база для функціонування громадянського суспільства в Україні та ефективної його взаємодії з органами державної влади.

МИЛОСЕРДНА І. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціальних теорій, кандидат політичних наук, доцент

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблематика дослідження політичного управління останнім часом все більше привертає увагу представників різних напрямків політичної науки. З'являються нові підходи щодо тлумачення цього феномену, які не дають однозначного розуміння сутності політичного управління в політичній системі суспільства.

У сучасній політичній науці робляться спроби в формуванні теоретичного підґрунтя до розуміння сутності політичного управління. Так, на думку М. А. Шульги, при дослідженні означеного феномену певну роль відіграє розмежування адміністративно-державного та соціально-політичного управління є прийняте у світовій політичній думці розрізнення двох концепцій держави — формально-правової та етичної або концепції держави вихователя (Шульга М. А. Соціально-політичне управління. / М. А. Шульга. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 248 с, с. 52).

Перша з зазначених концепцій представляє собою вузько-юридичну інтерпретацію держави, розглядає її як таку, що цілком тотожна урядовим установам та правоохоронним органам, які покликані у своїй сукупності забезпечити ефективну діяльність чинного законодавства. Основна увага приділяється саме вивченню функцій державних органів (різних рівнів: центрального та місцевого) та питань ефективності правових організацій, норм та приписів. До теоретиків, які займалися вивченням держави та управління в ньому з цієї точки зору можна віднести Г. В. Ф. Гегеля, М. Фуко та Ю. Хабермаса.

В межах етичної концепції, основна увага приділяється на найважливіші функції держави, а саме: держава спрямовує свої дії на те, щоб підняти широкі верстви населення до такого рівня, який буде відповідати потребам розвитку суспільства, а це, в свою чергу, означає відповідність інтересам панівної соціальної групи. В рамках цієї концепції політичне управління розглядається як здійснення впливу не лише на людські вчинки, але й на людські наміри, бажання, в цілому — на внутрішній світ людини з метою з'ясування меж його пластичності, «...бо, як неправильно вважати, що людська природа лишається незмінною, так і невірно виходити з того, що вона може змінюватися як завгодно, будучи безкінечно пластичною за своїм характером» (Манхейм К. Диагноз нашего времени / К. Манхейм. ; пер. с нем. и англ. — М. : Юрист, 1994. — 700 с, с. 372).

У рамках формально-юридичної концепції держави політичне управління розглядається виключно як адміністративно-державне. Доцільно зауважити, що останнє має окремі підходи до тлумачення своєї сутності. Так, серед науковців, які заклали основи вивчення адміністративно-державного управління можна віднести В. Вільсона, Ф. Дж. Гуднау, Р. Грегори, Дж. Грінвуда та Д. Вільсона та інших.

Таким чином, з урахуванням проведеного аналізу адміністративно-державного управління, формально-юридичної концепції держави, можна поділити думку М. А. Шульги, щодо розуміння політичного управління, яке розглядається як процес, метою якого «є забезпечувати ефективне функціонування політичних інститутів, злагодженості всіх складових політичної системи, а також розглядається як примус, який регулює вчинки людей й, тим самим, освячує реальність людського життя у суспільстві» (Шульга М. А. Соціально-політичне управління. / М. А. Шульга. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 248 с, с. 57).

Отже, необхідним є дослідження обох аспектів політичного управління, формально-державного та етичного, оскільки кожен з них доповнює один одного, акцентуючи увагу на певних рисах феномену.

Під час аналізу теоретичного підґрунтя проблеми політичного управління необхідно звернути увагу на виокремлення В. Д. Зиміної та Н. А. Борисова трьох підходів до політичного управління:

- директивний (кратологічний) згідно з яким політичне управління, тісним чином, пов'язано з специфічною сферою діяльності, в основі якої є влада, владні відносини, вплив, воління, які зазвичай походять від держави чи її певних органів;

- структурно-функціональний (або системний). За цим підходом політичне управління розглядають як певну систему взаємовідносин, яка є частиною суспільного цілого (соціальної системи, гіперсистеми);

- комунікативний — політичне управління представляється як специфічний вид соціальної комунікації (Зими́на В. Д. Политическое управление / В. Д. Зимина, Н. А. Борисов — М. :Российск. гос. гуманит. ун-т, 2008. — 367 с., с. 35).

Таким чином, можна погодитися з поглядами зазначених авторів щодо такого визначення підходів до політичного управління, але, разом з тим, слід зазначити, що виокремлення єдиного підходу до проблеми не буде повним. Так, згідно з директивним підходом, основна увага при вивченні феномену буде приділена значною мірою лише проблемі влади та владних відносин, які існують між індивідами. Тобто мова йде про те, що політичне управління буде розглядатися лише як намагання в прийнятті участі в політичній діяльності, політичному житті суспільства тільки задля отримання влади та можливості здійснювати вплив на інших індивідів. Структурно-функціональний підхід дає змогу розширити проблемне поле дослідження феномену. Так, при такому розумінні, політичне управління вже розглядається як певна система, організація, якій властиві й риси самоорганізації, в яких управління виступає певною функцією, що спрямована на забезпечення реалізації прийнятих політичних рішень, які певною мірою впорядковують дійсність. Такий підхід більшою мірою раціоналізує та логічно вибудовує механізм здійснення політичного управління в політичній системі суспільства. Звісно, не можна й недооцінювати роль останнього, комунікативного, підходу. Оскільки комунікації є запорукою здійснення ефективного управління. Мова йде не лише про передачу певної інформації, але й її розуміння, обробку та здійснення зворотного зв'язку, що є властивим саме для кібернетичного розуміння політичного управління.

Отже, слід зазначити, що незважаючи на змістовну цінність підходів до політичного управління, все ж таки не існує єдиної теорії до сутності політичного управління, що зумовлює його подальше дослідження та актуальність.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК ІНСТИТУТ ПАНУВАННЯ ЕЛІТ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що політичні партії виступають специфічним механізмом створення та існування частини політичного класу, який поєднує владу та управління, відтворюючи певну модель правління та консолідуючись на базі політичної групи, чії представники перемагають на виборах (парламентських або президентських).

Діяльність політичних партій, взаємний вплив партій та політичних еліт й аналіз взаємодії у трикутнику «держава — політичні партії — суспільство» досліджувався у роботах зарубіжних та вітчизняних авторів Є. Афоніна, В. Бебика, М. Головатого, М. Дюверже, А. Романюка, М. Рябчука, Дж. Сарторі, Дж. Елстера, К. Оффе, Х. Лінца, С. Мейнверінга, Ю. Шведи, Ю. Якіменка, Д. Яковлева та ін.

У процесі політичних трансформацій в Україні набув масштабності процес формування та реформування «партії влади», який активізується під час виборчих кампаній. У країні відбувається передвиборча та поствиборча консолідація навколо головних акторів президентських та парламентських виборчих кампаній.

Утворення «партії влади» лише частково зумовлено передвиборчою мотивацією, в сучасних умовах йде процес створення партійних структур на базі центрів впливу, що зорганізуються навколо інститутів державної влади. Визначаючи феномен громадської думки у зв'язку з діяльністю політичних партій, Ю. Габермас писав, що «воля партій тотожна волі активного громадянства, отже, партія більшості щоразу виступає представником громадської думки... кулуарна чи кабінетна думка має бути спершу опрацьована в партіях, а відтак здобуває своє існування як «громадська» (Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність / Ю. Габермас [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/rizne/haber.htm>). Після виборів партія-переможець претендує на роль «рупора громадської думки», партія влади отримує право говорити від імені більшості до наступних кампаній.

Політична партія може прийти до влади, сформувавши уряд, а це, в свою чергу, можливо за умов існування парламентської республіки та пропорційної виборчої системи. Обидві новації для політичної системи стали реальністю в 2006 році. Збереження трьохвідсоткового бар'єру при цьому змушує партії до створення поствиборчої коаліції. Фактично виборча кампанія складалась з двох етапів: 1) розподіл місць у Верховній Раді (за результатами голосування на виборах) та 2) формування парламентської коаліції для створення уряду.

Загальна невизначеність щодо політичних ідеологій — і в громадській думці, і в партійних структурах, розмитість шкали «праві — центр — ліві» має наслідком створення квазіпартійних угруповань. Політична історія України свідчить і про те, що ефективність у виборчій кампанії не завжди конвертується в успішне врядування. Створення коаліції партій-переможців в ВР ще не означає єдину урядову стратегію. Поствиборча ситуація тим більше може набути статус проблемної, якщо об'єднання буде охоплювати спектр від правих політичних сил до лівих.

Враховуючи сучасний стан партійної системи, «політичні сили, що могли б скласти каркас двопартійної системи в Україні, є скоріше, за визначенням Р. Каца та П. Мейера, «картельними», а не демократичними (як це не парадоксально, навіть по відношенню до партій демократичного блоку, що не виявляють демократичної сутності — толерантності, правосвідомості, прагнення до компромісів і взаємних поступок). «Картельні партії» з'являються перш за все там, де спостерігається зміна відносин між політичною партією, громадянським суспільством і державою, посилена підтримка діяльності партій з боку держави, державно-партійний патронаж, тому їх можна назвати партіями влади» (Якименко Ю. Особливості еволюції партійної системи України у 2004–2007 роках [Електронний ресурс] / Ю. Якименко // Політичний менеджмент. — 2008. — № 2(29). — Режим доступу до журналу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=83&c=2033>).

Об'єктом критики стають і так звані «закрити» списки — тобто відсутність кореляції між місцем кандидата у виборчому списку та кількістю голосів виборців, поданих саме за цього кандидата. До того ж наявність у виборчому бюлетені великої кількості партій та блоків й наявність 450 прізвищ у виборчих списках більшості з них призводить до того, що реально виборець має можливість ознайомитись лише з першою п'ятіркою. І хоча сьогодні це не великою мірою впливає на раціональний вибір громадян, які мають власні сформовані переконання, але прив'язка «партійного» депутата до конкретного виборчого округу дозволить посилити зв'язок депутата з виборцями та передати частину важелів впливу з рук партійних лідерів, які не зацікавлені у педалюванні процесів внутрішньопартійної демократії.

Результати виборів до ВР України виразно підкреслюють ще одну тенденцію — структуризацію парламенту, формування трьохпартійної (можна говорити і про домінуючі у ВР «дві з половиною» політичні партії) фракційної побудови. Це ситуація, коли найбільшу підтримку (приблизно 90 % місць у ВР) на виборах отримують три політичні сили, а до парламенту проходять п'ять політичних сил. Дві найбільші парламентські фракції отримують конституційну більшість голосів, або шукають підтримку інших для формування коаліції.

Таким чином, політичні партії у сучасному політичному процесі виступають одночасно і конкретним інститутом, і умовним визначенням

процесу збереження влади політичною елітою через присутність її представників, пов'язаних між собою формальними і неформальними відносинами та моральними цінностями в усіх гілках влади.

В процесі консервації та збереження власних владних повноважень вони залучають як законодавчі важелі, так і державотворчі процеси, створюючи нові інститути влади та закріплюючи панування еліт.

КУПЦОВА І. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри соціальних теорій

МОНІТОРИНГОВА МІСІЯ ООН В УКРАЇНІ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Концептуалізація прав людини в рамках міжнародного співробітництва стало спробою світового співтовариства встановити новий післявоєнний лад. Перехід до неконфронтаційних форм мирового розвитку відкрив безпрецедентні перспективи усестороннього розвитку правозахисних організацій та сприяв значній активізації діяльності ООН. Багатий досвід правозахисної діяльності підтверджують здатність ООН служити стабілізатором та регулятором світової політики в періоди глибоких трансформацій.

В залежності від пріоритетних напрямків аналізу та доступних інформаційних джерел правозахисні організації, зокрема ООН, мають у своєму розпорядженні серйозний арсенал методів ефективного моніторингу. До «класичних» методів належать вивчення національного законодавства та проектів законодавчих актів, вивчення правил, нормативних положень та реєстраційних записів правоохоронних органів та інших органів влади, аналіз судових рішень, проведення інтерв'ю із потерпілими та вірогідними свідками порушень прав людини, аналіз письмової інформації (скарги) щодо порушення прав людини, моніторинг проведення відповідних заходів (демонстрацій, судових засідань), моніторинг ситуацій в певних місцях (тюрми), моніторинг представлення ЗМІ важливих подій, аналіз звітів неурядових організацій, міжнародних та національних організацій в сфері порушення прав людини (MaritMjhlum. Human Rights Monitoring // The NORDEM manual on human rights monitoring [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jus.uio.no/smr/english/about/programmes/nordem/publica>).

На сьогоднішній день концепція прав людини, а разом з нею, і хитка рівновага, встановлена нею, під серйозною загрозою — проблема охорони прав людини в Україні стоїть гостро як ніколи. Підвищений